

Росуллоҳнинг хулқлари ҳақида келган ҳадислар баёни.

2

﴿باب ما جاء في خلق رسول الله﴾

2

صلى الله عليه وسلم

[الأوزبكي – Uzbek – Ўзбекча]

Абу Ийсо Муҳаммад ибн Ийсо Термизий

Таржимон: Абдуллоҳ Шариф

Нашрга тайёрловчи: Шамсиддин Даргомий

2009 - 1430

islamhouse.com

~1~

﴿باب ما جاء في خلق رسول الله﴾

2

صلى الله عليه وسلم

« باللغة الأوزبكية »

أبو عيسى محمد بن عيسى الترمذي

ترجمة: عبد الله شريف

تحرير: شمس الدين درغامي

2009 - 1430

islamhouse.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله نحمده ونستعينه ونتوب إليه ، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ، من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له ، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمد عبده ورسوله صلى الله عليه وعلى آله وأصحابه ومن تبعهم بإحسان وسلم تسليما . أما بعد :

Ассалому алайкум вараҳматуллоҳи вабаракотух! ҳурматли мўъмин биродарлар! Бу "шамоиلى муҳаммадия" китобидан бўлаётган дарсларимиздан йигирма тўққизинчи ҳалқа бўлиб, бу дарсда аввалги суҳбатимизда ўтган Пайғамбар алайҳиссаломнинг хулқларининг давомини ниҳоясига етказамиз. Иншааллоҳ!

347 - حدثنا محمد بن بشار ثنا محمد بن جعفر ثنا شعبة عنا إسحاق عن أبي عبد الله الجدي

واسمه عبد بن عبد عن عائشة أنها قالت لم يكن رسول الله فاحشا ولا متفحشا ولا صخابا في الأسواق ولا يجزي بالسيئة السيئة ولكن يعفو ويصفح

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади, айтадиларки: "Росуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам ёмон сўзу амаллардан жуда узоқ эдилар, бозорларда овоз кўтариб, шовқин қилишдан ҳам йироқ эдилар, ёмонликка ёмонлик билан жавоб қилмас, балки кечириб юборар эдилар".

348 - حدثنا هارون بن إسحاق الهمداني ثنا عبدة عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة رضي

الله عنها قالت ما ضرب رسول الله بيده شيئا قط الا ان يجاهد في سبيل الله ولا ضرب خادما أو امرأة

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади, айтадиларки: "Росуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам муборак қўллари билан Оллоҳ йўлидаги жиҳодлардан бошқа ўринларда, ҳеч кимни на хизматкорни ва на аёл зотини урмаганлар".

Изоҳ: Уламолар шу ҳадисга ва бошқа ривоятларга кўра фарзанд тарбиясида қўл билан уруш номаъқул. Чунки қўл билан урушининг алами аччиқроқ бўлади. Шунинг учун фарзанд тарбиялаш мақсадида уруш учун, хос қамчи ёки таёқча таёрлаб, уни болалар кўрадиган

жойга осиб қўйган маъқул. Тоинки болалар уни кўрганларида беодобликдан қайтсинлар. – дейдилар.

Изоҳ: Мулла Али қори айтадиларки: "Бу ҳадисда Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам, бирон кишини муборак қўллари билан урмаган эдилар -дейилсада. Лекин хизматкор ва аёл зотини алоҳида қайд қилинди, гарчи улар аввалги умумиомил сўзнинг остига дохил бўлсалар ҳам. Бу қайднинг сабаби шундаки, одатда шу икки тоифа тарбия мақсадида бошқаларга нисбатан кўпроқ калтакланадилар. Одоб бериш шартларига риоя қилган ҳолда, уларни уруш мумкин бўлсада, лекин бундай услубни қўлламаган аълодир".

349 - حدثنا أحمد بن عبدة الضبي ثنا فضيل بن عياض عن منصور عن الزهري عن عروة عن عائشة قالت ما رأيت رسول الله منتصرا من مظلمة ظلمها قط ما لم ينتهك من محارم الله تعالى شيء فإذا انتهك من محارم الله تعالى شيء كان من أشدهم في ذلك غضبا وما خير بين أمرين إلا اختار أيسرهما ما لم يكن مأثما

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади, айтадиларки: "Мен Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васалламни бирор бир чеккан зулм-азиятлари учун модомики бунда, Оллоҳ таоло ҳаром қилган нарсалардан –яъни Оллоҳ таоло бизларни қайтарган барча номаъқул ишларни қилиш ва динимизда муқаддас -деб эътиборга олинган нарсаларни беҳурмат қилишидир- биронтасини поймол қилинмас экан ўч олганликларини кўрмадим. Аммо бу нарсалардан биронтаси оёқ ости қилинадиган бўлса, у зот бунга ҳаммадан ҳам кўп ғазаб қилар эдилар. Агар у зот икки ишдан бирини танлайдиган бўлсалар, модомики бунда маъсият бўлмас экан улардан энгилени танлар эдилар".

Изоҳ: Мулла Али қори Ибн Ҳажар раҳимаҳуллоҳдан нақл қилиб айтадиларки: "Бу ихтиёр бир жиноятга икки жазо бўлиб, у жазонинг бири оғир иккинчиси энгилроқ бўлган ҳолатда, энгилени танлашликларидир. Ёки кофирларга уруш қилиш ё улардан жизя олишга ҳоҳиш берилганда, энгилени ихтиёр этардилар. Ёки бу ихтиёр умматларининг ҳаққида бўлиб, улар ибодатларда жидди-жаҳд қилишлари, ёки ўрта ҳол билан ибодат қилмоқликлари ўртасида берилган бўлиши ҳам мумкин". Мулла Али қори сўзларининг давомида айтадиларки: "Мени назаримда Ибн Ҳажар раҳимаҳуллоҳ айтмаган яна бир нарса қолди. У ҳам бўлса Оллоҳ таоло, Пайғамбар алайҳиссалом учун, умматларига бирор нарсани ҳаром, ёки ҳалол қилишида ва суннат ёки макруҳ қилишида ихтиёр беришидир".

350 - حدثنا ابن أبي عمر ثنا سفيان عن محمد بن المنكدر عن عروة عن عائشة رضي الله عنها قالت استأذن رجل على رسول الله وأنا عنده فقال بئس ابن العشرة أو أخو العشيرة ثم اذن له فلما

دخل الان له القول فلما خرج قلت يا رسول الله قلت ما قلت ثم ألت له القول فقال يا عائشة إن من شر الناس من تركه الناس أو ودعه الناس إتقاء فحشه

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади, айтадиларки: "Бир киши Росулulloҳ саллалллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига кириш учун изн сўради. Мен ўшанда у зотнинг олдидарида эдим. Росулulloҳ саллалллоҳу алайҳи васаллам "Бу нақадар ёмон инсон дедилар-да, сўнг киришга рухсат бердилар. Киргандан кейин эса унга жуда мулойим гапирдилар. У чиқиб кетгач айтдимки : Ё! Росулulloҳ саллалллоҳу алайҳи васаллам, бу одам ҳақида бир нарсалар дедингиз-у, кейин эса, унга жуда мулойимлик қилдингиз-а? У зот айтдиларки: Эй Оиша энг ёмон киши, одамлар унинг ёмонлигидан сақланиш учун, уни тарк қилишган, ундан ўзларини олиб қочадиган одамдир".

Изоҳ: Муборакфурий "Тухфатулаҳвазий" китобларида (6/112) Нававий раҳимахуллоҳдан нақл қилиб айтадилар: "бу кишининг исми Уйайна ибн Ҳисн бўлган. Ўша вақтда ўзини мусулмон кўрсатсада исломга кирмаган эди. Росулulloҳ соллоллоҳу алайҳи ва саллам унинг ҳақиқий ҳолатини билдириб қўймоқчи бўлдилар, тоинки одамлар унинг зоҳирига алданиб қолмасин. Росулulloҳ саллалллоҳу алайҳи васалламнинг ҳаётликларида ҳамда вафотларидан кейин ҳам у кишининг иймонида заифлик борлиги яққол кўриниб турар эди. Росулulloҳ саллалллоҳу алайҳи васалламнинг бундай баҳо беришларида у кишининг пайғамбарлик аломатлари ҳам бор. Чунки бу инсон Росулulloҳ саллалллоҳу алайҳи васаллам ўтганларидан кейин муртад бўлиб кетиб, Абу Бакр розиёллоҳу анҳу даврларида асир бўлиб тушган экан". (иқтибос тугади) Баъзи олимларимизниг айтишларича, бу киши яна исломга кириб вафот этганлар шунга кўра у кишини саҳобалардан деб эътиборга оладилар.

351 - حدثنا سفيان بن وكيع ثنا جميع بن عمير بن عبد الرحمن العجلي حدثني رجل من بني تميم من ولد أبي هالة زوج خديجة ويكنى أبا عبد الله عن ابن لأبي هالة عن الحسن بن علي رضي الله عنهما قال قال الحسين بن علي سألت أبا عبد الله عن سيرة رسول الله في جلسائه فقال كان رسول الله دائم البشر سهل الخلق لين الجانب ليس بفظ ولا غليظ ولا صخاب ولا فحاش ولا عياب ولا مشاح يتغافل عما لا يشتهي ولا يؤيس منه راجيه ولا يخيب فيه قد ترك نفسه من ثلاث المراء والإكثار وما لا يعنيه وترك الناس من ثلاث كان لا يذم أحدا ولا يعيبه ولا يطلب عورته ولا يتكلم الا فيما رجا ثوابه وإذا تكلم أطرق جلساؤه كأنما على رؤوسهم الطير فإذا سكت تكلموا لا يتنازعون

عنده الحديث ومن تكلم عنده أنصتوا له حتى يفرغ حديثهم عنده حديث أولهم يضحك مما
يضحكون منه ويتعجب مما يتعجبون منه ويصبر للغريب على الجفوة في منطقته ومسأله حتى ان
كان اصحابه ليستحلبونهم ويقول إذا رأيتم طالب حاجة يطلبها فأرقدوه ولا يقبل الثناء الا من
مكافئ ولا يقطع على احد حديثا حتى يجوز فيقطعه بنهي أو قيام

Ҳасан розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, айтадиларки: "Иним Ҳусайн айтадики: "Отам Али розиллоҳу анҳудан Пайғамбар алайҳиссалом Саҳобайи киромлар билан бирга ўтирган чоғларида қандай хулқ-одобларни мулозамат қилар эдилар -деб сўрадим. Отам айтдиларки: "Росуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам ҳамиша очиқ чеҳра, хушмуомала, мулойим зот эдилар. Сўз-у феълларида қўполлик йўқ, овозларини баланд кўтармайдиган, фоҳиш сўзлар ва амаллардан жуда йироқ, бировларни танқид қилмайдиган, бахилликни билмайдиган зот эдилар. Агар кўнгилларига ёқмайдиган сўз ёки ишни шоҳиди бўлсалар, ўзларини билмаганга, ёки кўрмаганга солар эдилар ва ўша феъл соҳибини ўзларининг марҳаматларидан ноумид ҳам, қилмас эдилар ва ўша кўнгилсиз иш ҳақида, жавоб ҳам қилмас эдилар. У зот ўзларини уч нарсадан тийиб олган эдилар. Ноўрин тортишувдан, ўзини мутакаббироно тутишдан,— *бошқа нусхада кўп сўзлашдан*- ва манфаатсиз сўзлар ва амаллардан. Одамларни ҳам уч нарсда ўз ҳолларига қўйган эдилар. Яъни бировни ёмонламасдилар, айбламас ҳам эдилар ва ортидан айбларини кузатмас ҳам эдилар. Сўзласалар фақат савобли ишлар ҳақида сўз юритар эдилар. Гапирганларида у зотнинг олдиларида ҳамсуҳбатлари бошларини қуйи қилиб, гўё бошларида қуш қўниб тургандек ўтиришар эди. Агар у зот сўзлашдан тўхтасалар, улар яъни Саҳобалар сўзга киришар эдилар, лекин у зотнинг ҳузурларида ҳеч қандай тортишувга ружуъ қилмас эдилар. Биров у зотнинг ҳузурларида сўзласа, у сўзини тугатгунича ҳаммалари жим туришарди. Ҳар бирларининг сўзлари, у зотнинг ҳузурларида олдинги шахснинг сўзидек эди. —*яъни аввалги кишига қандай қулоқ солган бўлсалар бошқаларга ҳам анашундай қулоқ солар эдилар*- Улар кулишган нарсадан, у зот ҳам кулар эдилар. Улар таажубланишган нарсадан, у зот ҳам таажубланар эдилар. Ғариб —*бегона, чўл аҳлига мансуб киши*- кишининг мантиқ ва саволидаги қўполлигига сабр қилар эдилар. Ҳатто саҳобалар Пайғамбар алайҳиссаломдан истифода қилиш мақсадида, анашундай одамларни у зотнинг ҳузурларига олиб келишар эди. —*Баъзи шарҳловчи уламолар айтадиларки: "Чунки одатда, чўллик одамлар, шаҳарликларга нисбатан кўрсроқ бўлишади. Шунинг учун Пайғамбар алайҳиссаломга яқин бўлган Саҳобалар ҳам, у зотдан сўрашга ботина олмайдиган саволларни, чўлдан келган кишилар бемалол сўрай олишарди". Ҳатто баъзи ривоятларда келишича, Саҳобалар айтадиларки: "Бизлар баъзи бир масалаларни Пайғамбар алайҳиссаломдан сўрашга ботина олмай, чўлдан бирор бадавий келиб қолса-ю, шу саволимизни Пайғамбар алайҳиссаломга арз қилиб, бизларни муаммоимизни ечса -дер эдик". Бундан ташқари Росуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васалламнинг атрофида кўндан бери жамланиб келган*

Саҳобалар, у зотда кўришган гўзал хулқлар туфайли, у зотдан саволлар сўрашлик у ёқда турсин, балки юзларига тик боқишига ҳам уяладиган бўлиб кетган эдилар.

Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васалламнинг сифатларини давомида Али розияллоҳу анҳу айтадиларки: "Ва биронта ҳожатманд кишини кўрсангизлар, унга ёрдам кўлингизни чўзинглар! -дер эдилар. Яхшиликка миннатдорчилик билдирмоқчи бўлган кишидан бошқа ҳеч бир шахсдан мақтовни қабул қилмас эдилар. Ҳеч кимнинг сўзини кесиб, нутқидан тўхтатиб қўймас эдилар, агар ҳаддан ошиб кетса, унинг нутқини, наҳий қилиш, ёки туриб кетиш билан кесиб қўяр эдилар".

352 - حدثنا محمد بن بشار ثنا عبد الرحمن بن مهدي ثنا سفيان عن محمد بن المنكدر قال سمعت

جابر بن عبد الله يقول ما سئل رسول الله شيئاً قط فقال لا

Жобир ибн Абдуллоҳдан ривоят қилинади, айтадиларки: "Росуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам, қачоники бирор нарса сўралган бўлсалар, йўқ! -деб жавоб қилган эмаслар".

353 - حدثنا عبد الله بن عمران أبو القاسم القرشي المكي ثنا إبراهيم بن سعد عن ابن شهاب عن

عبيد الله عن ابن عباس رضي الله عنهما قال كان رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم أجود

الناس بالخير وكان أجود ما يكون في شهر رمضان حتى ينسلخ فيأتيه جبريل فيعرض عليه القرآن

فإذا لقيه جبريل كان رسول الله أجود بالخير من الريح المرسلة

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, айтадиларки: "Пайғамбар алайҳиссалом одамларнинг энг саховатлиси эдилар. Хусусан рамазон ойида, ой тугагунча жуда ҳам сахий бўлиб кетар эдилар. Рамазон ойида Жаброил алайҳиссалом келиб, у зотга қуръонни ўқиб эшиттирар эдилар. Росуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам Жаброил алайҳиссалом билан учрашган вақтларда яхшиликлар олиб келувчи шамолдан ҳам, саховатли бўлиб кетар эдилар".

Изоҳ: Мулла Али қори айтадиларки: "Рамазон ойида Пайғамбар алайҳиссаломнинг саховатларини ошиб кетишига сабаб, чунки бу ой хайротлар мавсуми, ажр-савоблар зиёда бўладиган дамлардир. Оллоҳ таоло шу ойда бандаларига бошқа ойларда қилмаган марҳаматларини кўрсатади". Уламолардан Ҳанафий раҳимаҳуллоҳ Росуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васалламнинг саховатларини шамолга ташибеҳ қилинишидан мақсад. Чунки Манабу шамол ўзи билан бирга ёмғир-сувлар олиб келиб, ерларни сугориб, ҳосилни мўл-кўл қилиб, саховат номини олганлиги учундир. Умуман олганда ҳадисда Пайғамбар алайҳиссаломнинг саховатлари, ҳамма халойиқнинг саховатидан баланд эканлигига ва рамазон ойидаги саховатлари эса, бошқа ойлардаги саховатларидан ҳам ортиб

кетишига, сўнг рамазон кечаларида Жаброил алайҳиссалом билан учрашиб, қуръонни дарс қилишган вақтдаги саховатлари, шу рамазон ойининг бошиқа кунларидаги саховатларидан ҳам зиёда бўлиб кетишига ишора қилинмоқда!- дейдилар".

354 - حدثنا قتيبة بن سعيد ثنا جعفر بن سليمان عن ثابت عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال

كان النبي لا يدخر شيئاً لغد

Анас розияллоху анҳудан ривоят қилинади, айтадиларки: "Пайғамбар алайҳиссалом эртанги кун учун, бирор нарсани асрамас эдилар".

Изоҳ: Баъзи уламолар айтадиларки: "Бу ҳам бўлса, у зотнинг Раббиларига бўлган таваккалланинг баркамоллигидандир. Гоҳо у зот, аҳл-аёллари учун бир йиллик озуқани ҳам, гамлаб қўяр эдилар. Чунки уларнинг иймоний қувватлари, у зотнинг иймоний қувватларига баробар эмас албатта. Ва яна бундай бир йиллик озуқани жамлашларидан бўлган ҳикмат, буни умматларига ҳам суннат бўлишини кўзда тутишларидир".

355 - حدثنا هارون بن موسى بن أبي علقمة المدني حدثني أبي عن هشام بن سعد عن زيد بن

أسلم عن أبيه عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه أن رجلاً جاء إلى رسول الله صلى الله تعالى عليه

وسلم فسأله أن يعطيه فقال النبي ما عندي شيء ولكن ابتع علي فإذا جاءني شيء قضيته فقال عمر

يا رسول الله قد أعطيته فما كلفك الله ما لا تقدر عليه فكره النبي قول عمر فقال رجل من الأنصار

يا رسول الله انفق ولا تخف من ذي العرش إقلالا فتبسم رسول الله وعرف في وجهه البشر لقول

الانصاري ثم قال بهذا أمرت

Умар ибн Хаттоб розияллоху анҳудан ривоят қилинади, айтадиларки: "Бир киши Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келиб, бир ҳожатини сўради. Пайғамбар алайҳиссалом ҳозир менда ҳеч нарса йўқ, лекин сен эҳтиёж бўлган нарсани, мени номимга сотиб олавер, мен кенгчилик бўлиб қолса қарзимни ўтарман! –дедилар. Умар айтдиларки: Ё Росулulloҳ! саллаллоҳу алайҳи васаллам! сиз унга қўлда борини берган бўлсангиз, бундан ташқари Оллоҳ таоло қудратда бўлмаган ишга сизни тақлиф ҳам қилмаган-ку! Пайғамбар алайҳиссаломга Умар розияллоху анҳунинг бу сўзлари ёқмади. Шунда Ансорлардан бир киши айтдики: Ё Росулulloҳ! саллаллоҳу алайҳи васаллам нафақа қилаверинг! Аршнинг соҳибидан кўнглингиз тўқ бўлсин, унинг мулки ҳаргиз камаймас. Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам, бу саҳобанинг сўзидан

хурсанд бўлиб, юзлари ёришди ва табассум қилдилар. Сўнг, мен манашу нарсага буюрилганман –дедилар".

Изоҳ: Бу ҳам у зотнинг бутун башарият учун фақатгина яхшиликни раво кўрадиган эканликларига ва дунёга заррача ҳам ҳирс қўймаганликларига равшан далилдир.

356 – حدثنا علي بن حجر ثنا شريك عن عبد الله بن محمد بن عقيل عن الربيع بنت معوذ بن

عفراء قالت أتيت النبي بقناع من رطب وأجر زغب فأعطاني ملء كفه حليا وذهبا

Рубайъ бинту муаввиз ибн Афроъдан ривоят қилинади, айтадиларки: "Мен Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васалламга бир саватда янги пишган ҳурмо ва яна бир идишда янги пишган, майда тукчалари бор бодринг олиб келдим. У зот, менга кафтлари тўла тилло тақинчоқ бердилар".

Изоҳ: Озгина мева муқобилида, шунча тилло тақинчоқ беришлари, албатта у зотнинг ўта сахийликлари ва дунёнинг қадри ҳам у зот эътиборларида жуда тубан эканлигидан келиб чиққан бўлса керак.

357 – حدثنا علي بن خشرم وغير واحد قالوا أنا عيسى بن يونس عن هشام بن عروة عن أبيه عن

عائشة رضي الله عنها أن النبي كان يقبل الهدية ويثيب عليها

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади, айтадиларки: "Пайғамбар алайҳиссалом ҳадияни қабул қилар эдилар ва бу ҳадияга ортиғи билан эваз қайтарар эдилар".

Оллоҳ таоло бизларни ҳам, саховат сардори, башарият учун раҳмат бўлган зотнинг ахлоқларига эргашишимизни насиб айласин.

وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين وسلم.